

Croatica XXX - 49-50, Zagreb

Izvorni znanstveni članak

Helena Peričić

LJUBOMIR MARAKOVIĆ, ZANEMARENI KATOLIČKI
KRITIČAR I ENGLESKA KNJIŽEVNOST

UDK 886.2.09/820

Ljubomir Maraković (1887.-1959.) značajan je hrvatski književni kritičar, koji je, djelujući osobito između dvaju svjetskih ratova, književnost svoga doba poimao u okvirima smjera tzv. »modernog objektivizma«. U radnji se posebice govori o Marakoviću kao posredniku između hrvatske i engleske kulture. Objavio je mnoštvo članaka i održao više predavanja o engleskim piscima, mahom suvremenicima.

1. Ljubomir Maraković (Topusko, 16. lipnja 1877. – Zagreb, 22. veljače 1959.)¹, pisac i književni kritičar, zacijelo najznačajniji predstavnik katoličke struje u hrvatskoj kritici od dvadesetih do konca četrdesetih, započeo je svoj književni rad poput kritičara Antuna Barca i Alberta Halera – pišući stihove i objavljujući ih u časopisima *Pobratim* i *Luč*. Za studentskih dana u Beču oko njega su se okupljali mladi hrvatski katolički pjesnici, držeći ga svojim predvodnikom i ideologom. Knjižica »književnih razmatranja« pod naslovom *Nov život*, objavljena u Sarajevu 1910., trebala je biti estetsko-kritički kodeks, štoviše književni manifest cijeloga novog hrvatskog književnog pokreta koji se tih godina u nas stvarao, a koji se zasnivao na kršćanskoj filozofiji i etici; bio je to program za »nov život« hrvatske književnosti u duhu katoličkog usmjerenja. Među najistaknutijim imenima ovoga pokreta bili su pripovjedači – Mate Ujević, Velimir Deželić, Štefa Jurkić, Petar Grgec, Antun Matasović, te pjesnici Ivo Horvat i Ivo Lendić. Maraković je uređivao časopise *Luč* i *Hrvatsku prosvjetu*, koji su pripadali ovoj književnoj struji. Pri tom je poticao stvaralaštvo spomenutih pisaca, ponekad doduše i odveć blagonaklonim kritikama. Upravo su Marakovićevi tekstovi, uz neke radove Ilije Jakovljevića, među pripadnicima ovoga pokreta dosegli razinu književne vrijednosti, i to ne svojim dnevnim kritikama koliko esejima i studijama. Maraković se posebice bavio teorijskim razmatranjem stilskih razdoblja, ponajviše ekspresionizma i postekspresionizma, uvodeći za potonjega sasvim prihvatljivi, ali do danas neusvojeni termin »moderni objektivizam«.²

U razdoblju između dvaju svjetskih ratova objavio je Maraković niz književnih i kazališnih prikaza iz književnog stvaralaštva Hrvata, Srba i Slovenaca. Među najznačajnija njegova djela ulaze antologije *Moderni hrvatski pripovjedači* (Zagreb, 1934.) i *Hrvatska književna kritika* (Zagreb, 1935.) u kojima je iskazao svoj književni ukus i kritičke stavove. Čini se da je Maraković bio prvi naš kritičar koji je u proučavanje hrvatske književnosti unio

¹ Maraković je završio glasovitu isusovačku klasičnu gimnaziju u Travniku, a potom studirao slavistiku i germanistiku na Bečkom sveučilištu, gdje je i doktorirao. Kao profesor radio je u Banjoj Luci i Sarajevu, a književnu djelatnost urednika i kritičara razvijao u Zagrebu, gdje je i umro – »više-manje prisiljen na književnu šutnju, [...] više zanamaren nego zaboravljen«. (Dubravko Jelčić, »Ljubomir Maraković«, u: *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 86, Zagreb, Matica hrvatska – Zora, 1971, 425.) Njegov otac Nikola, po zanimanju učitelj, prijateljevao je sa Silvijem Strahimirom Kranjčevićem u vrijeme zajedničkog službovanja u Bijeljini i Livnu.

² U članku »Hrvatska književnost u XX. vijeku« (*Obzor*, Spomen-knjiga 1860-1935, Zagreb, 1936., 132.) Maraković ovako obrazlaže »moderni objektivizam«: »Moderni objektivizam znači, nakon razočaranja revolucionarne epohe, ulaženje u stvarnost onakvu kakva je, s iskustvima svih tih eksplozivnih i katastrofalnih kriza, sa superiornošću diskretne rezignacije ili preobražene životne mudrosti, iskrenosti koja kao ondje, ne skrivajući materijal iza načičkanih fasada lažne renesanse ili često puerilne Secesije, iznosi svoje teške krize i svoje duboke bolove onakve kakvi jesu, sa nadmoćnim odsjevom unutarnje vedrine ili s laganim osmijehom ironije koja je mnogo toga vidjela i čula, a vidjet će i čut će još mnogo toga.«

komparativističku metodu. Namjeravao se kandidirati za profesora komparativne književnosti na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, ali tu katedru nije dobio pa je sve do 1945. ostao srednjoškolskim profesorom te urednikom časopisa i novinskim kritičarem, svestranim u svojim djelatnostima i nagnućima.

2. Iako je prvenstveno bio zaokupljen domaćom, Maraković se uvelike bavio i svjetskom književnošću, vjerujući u međunarodni karakter umjetnosti, ali istodobno priznajući i ističući izvore i zadaće pojedine nacionalne književnosti. U prvom svesku *Bibliografije članaka i rasprava*, u dijelu *Historija stranih književnosti* (1/3) (u daljnjem tekstu: *Bibliografija*)³ Maraković je zastupljen s 93 bibliografske jedinice (čemu valja dodati i osam prijevoda članaka o stranim piscima). Riječ je uglavnom o prikazima djela, među kojima prevladava francuska i njemačka književnost. Broju od osam jedinica iz spomenute *Bibliografije*, u kojima se Maraković dotiče engleske književnosti,⁴ objavljenima u razdoblju od 1915. do 1933. godine, dodala sam i Pogovor romanu *Kroz vrtna vratašca* vjerske spisateljice Florence Louise Barclay.⁵ Stoga je ukupan broj napisa o kojima će ovdje biti riječ – devet. Taj broj nije velik jer je autor razmjerno malo objavljivao, ali valja imati na umu da se više isticao svojim veoma dobro posjećenim predavanjima o engleskoj književnosti, održanima u tridesetim godinama u Pučkom sveučilištu u Zagrebu, o čemu svjedoče neki osvrti u tisku.⁶ Većina Marakovićevih napisa o engleskim piscima objavljena je u *Hrvatskoj prosvjeti*, dok je jedan tiskan u *Duhovnom životu*. Prvo je od spomenutih periodičnih izdanja časopis za književnost i umjetnost koji je izlazio u nakladi Kola hrvatskih književnika (Maraković je od 1920. bio urednikom toga časopisa), a tiskala ga je Nadbiskupska tiskara u Zagrebu. *Duhovni život* pak urednici su nazvali »asketsko-mističkom revijom«, koja je izlazila u Zagrebu u dvadesetim godinama. Karakter ovih publikacija potvrđuje ujedno usmjerenje samoga Marakovića koji sebe naziva »modernim katolikom.«⁷ Da bismo sagledali Marakovićev obol u recepciji engleske književnosti u hrvatskoj kritici valja barem ukratko iznijeti osnovna obilježja hrvatske kritike o engleskoj književnosti, i to kritike razdoblja u kojemu je sam Maraković djelovao.

³ *Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova, 1/3 Historija stranih književnosti*, Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb, 1959.

⁴ Dvije pak jedinice – koje ovdje nisu ubrojene – posvećene su američkoj književnosti; to su jedinice br. 14072 i 14110 u *Bibliografiji*.

⁵ Florence Louise Barclay, *Kroz vrtna vratašca*, Zagreb, 1926.

⁶ Usp. Ivan Esih, »Aldous Huxley. Predavanje dra Lj. Marakovića u Pučkom sveučilištu«, *Obzor*, 71, 1930, 278, 2; Lendić, »Virginia Woolf: Mrs Dalloway. Predavanje Lj. Marakovića«, *Hrvatska straža*, 4, 1932, 16, 3 # (Ile); Lendić, »100-godišnjica Waltera Scotta. Predavanje Lj. Marakovića«, *Hrvatska straža*, 4, 1932., 264, 3 # (Ile).

⁷ »Gospodar svijeta. Literarna studija«, *Hrvatska prosvjeta*, 2, 1915., 145.

2.1. Tijekom Prvoga svjetskog rata, odnosno u razdoblju do konca desetljeća (1914. – 1919.) naša je periodika bila siromašna napisima o engleskoj književnosti. U rečenom periodu jedinica o engleskoj književnosti ima samo 23.⁸ Pisci o kojima se u ovom razdoblju piše malobrojni su: tek ih je petoro. Prvi je, dakako, Shakespeare (zastupljen s 18 bibl. jedinica), pisac o kojem će se pisati, i to veoma intenzivno, tijekom čitava razdoblja od 1914. do 1940. (zastupljen je s ukupno 122 bibl. jedinice). Ostali pisci zastupljeni u kritici od 1914. do 1919. bili su R. H. Benson (2 bibl. jed.), Milton (1), Edgar Wallace (1) i H. G. Wells (1).

Na polju književne kritike veze s engleskom književnošću tek se u znatnijoj mjeri uspostavljaju upravo nakon Prvoga svjetskog rata, što zapravo predstavlja nastavak rada što su ga na prijelomu stoljeća započeli Milivoj Šrepel a posebno Vladoje Dukat svojim djelima *Čitanka iz englesko-američke i skandinavske književnosti* (1903.) i *Slike iz povijesti engleske književnosti* (1904.). U dvadesetim je godinama broj kritičkih napisa porastao (ukupno 118 bibl. jedinica). Shakespeare i George Bernard Shaw (!) dijele prvenstvo (objavljen je 31 napis o ovim piscima). U to se doba obnavlja zanimanje za Byrona – jer se 1924. bilježi stota obljetnica njegove smrti (15 bibl. jedinica) i Galsworthya (8), koji kao romanopisac i dramatičar, ali i predsjednik svjetskoga P.E.N.-a, stječe sve veću naklonost hrvatske kritike i čitateljstva. Stidljivo se u našu kritiku uvlače James Joyce (3), Joseph Conrad (2), Thomas Hardy (2) i Rudyard Kipling (2), a tih se godina piše i o Florence Louise Barclay (2), spisateljici čija dva romana religiozne poruke izlaze tih godina u hrvatskom prijevodu (*Kroz vrtna vratašca i Ružarij*).

Tridesetih godina pak (uključujući i 1940. godinu) književna se kritika znatno obogaćuje napisima o engleskoj književnosti. Pribrojimo li ukupnom broju od 214 bibl. jedinica objavljenih u tom desetljeću od 1930. do zaključno 1939. one jedinice objavljene u 1940. godini (40), dobit ćemo vrlo visoku brojku od 254 jedinice, koje čine više od dvije trećine ukupnog korpusa hrvatske kritike o engleskoj književnosti u periodu 1914. – 1940. Pored već »standardnih« Shakespearea (71 bibl. jedinica), Shawa (22), Galsworthya (12) i Wellsa (15) piše se veoma živo o Huxleyju (27), a sve više i o Joyceu (7), Conradu (4) i Virginiji Woolf (5). Modernisti sporo ali uspješno ulaze u obzor naše kritike. Piše se prilično i o Maughamu (8), jednom od u nas u to doba najpopularnijih i najizvođenijih engleskih dramskih autora.

U međuratnom periodu o engleskoj književnosti ponajviše pišu Josip Torbarina, Ivo Hergešić, Vinko Krišković i Josip Horvat.

---

⁸ Podaci koji su ovdje iznijeti zapravo su rezultat mogega istraživanja koje sam poduzela u cilju izrade doktorske disertacije pod naslovom *Posrednici engleske književnosti u hrvatskoj književnoj kritici u razdoblju 1914.-1940.* Disertaciju sam obranila u siječnju 1997. na zadarskom Filozofskom fakultetu, a njezin je rukopis dostupan u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, kao i u knjižnici Britanskoga savjeta u Zagrebu.

2.2. Vratimo se Marakoviću. Šest je engleskih pisaca kojima Maraković posvećuje svoje članke: John Galsworthy (3 bibliografske jedinice)⁹, R. H. Benson (2 bibl.jedinice)¹⁰, G. G. Byron (2 jedinice)¹¹, G. K. Chesterton (1 jedinica),¹² J. H. Newman (1 jedinica)¹³ i Florence Louise Barclay (1 jedinica).¹⁴ Na ove ću se napise osvrnuti redosljedom nabrojanih predmetnih pisaca.

2.2.1. Prvi članak o **Galsworthyu** Maraković piše prigodom šezdesete obljetnice piščeva života.¹⁵ Autor se osvrće na prvu trilogiju kronike o Forsyteovima (*The Man of Property*,¹⁶ 1906., *In Chancery*, 1920., i *To Let*, 1921.) kao i na prva dva dijela druge trilogije (*The White Monkey* i *The Silver Spoon*). O posljednjem, trećem dijelu potonje trilogije autor će pisati u osvrstu »Forsyte saga je svršena«¹⁷. O *Forsyte sagi* autor piše kao o grandioznoj analizi *ancien régimea* naglašavajući »majstorsku isprepletenost i divnu simetričnost« kompozicije djela, povijesno pogođene tipove te suptilnu analizu društvene atmosfere i njezine idejne i ekonomske podloge. Upućujući na satiričnost i skeptičnost raspoloženja (»koje možda više ruši nego što stvara«)¹⁸ autor Galsworthya stavlja uz bok najjačim duhovima tadanje engleske književnosti – Shawu i Wellsu. U *The White Monkey* (1924.) pisac prikazuje naličje modernoga estetiziranja u odnosu prema stvarnim životnim vrijednostima i njihovom etičkom sadržaju. U *The Silver Spoon* (1926.) pak pisac ima široku podlogu za analizu moralno-društvenih odrednica poslijeratnoga društva (društva nakon Prvoga svjetskog rata, primj. H. P.), naročito u Engleskoj.

Ocjenu druge trilogije Maraković je mogao zaokružiti drugim spomenutim napisom. Tako za *The Swan Song* (1928.) autor piše kako je ta knjiga postala »jednom od najpunijih i najživotnijih u čitavoj Forsyte sagi« i »prava kruna ovog veličajnog i možda najmonumentalnijeg književnog djela sadašnjosti«.¹⁹ Za Marakovića značajan je Galsworthyev spoj realistične kon-

⁹ »Forsyte saga i njeni nastavci«, *Hrvatska prosvjeta*, 14, 1927., 9, 199–200 (Prikaz romana J. Galsworthya: *The Forsyte saga*, *The White Monkey*, *The Silver Spoon*); »Forsyte saga je svršena«, *Hrvatska prosvjeta*, 15, 1928., 12, 267–268; »Galsworthy, 31.1.1933«, *Hrvatska prosvjeta*, 20, 1933., 2, 52–56.

¹⁰ »Gospodar svijeta. Literarna studija«, *Hrvatska prosvjeta*, 2, 1915., 145–149 i 288–292; »R. H. Benson«, *Hrvatska prosvjeta*, 7, 1920., 2–3, 67–68.

¹¹ »Byron«, *Hrvatska prosvjeta*, 11, 1924., 4, 188–190; »Lord Byron kod Jugoslovena«, *Hrvatska prosvjeta*, 18, 1931. 8/9, 200.

¹² »G. K. Chesterton«, *Hrvatska prosvjeta*, 8, 1921., II/2, 379.

¹³ »John H. Newman«, *Duhovni život*, Zagreb, 1. 1929., 6, 350–355.

¹⁴ Pogovor (»O spisateljici ove knjige«) u: F. L. Barclay, *Kroz vrtna vratašca*, (Knjižnica Dobrih Romana, ur. Josip Andrić), Zagreb 1926.

¹⁵ »Forsyte saga i njeni nastavci«, *Hrvatska prosvjeta*, 14, 1927., 9, 199–200.

¹⁶ Napominjem da će naslovi djela spomenutih u ovdje obrađenim Marakovićevim napisima biti u ovom radu navedeni u obliku (kako izvornom tako prevedenom) i ortografski u kakvoj su zatečeni u samoj jedinici.

¹⁷ »Forsyte saga je svršena«, *Hrvatska prosvjeta*, 15, 1928., 12, 267–268.

¹⁸ »Forsyte saga i njeni nastavci«..., 199.

¹⁹ »Forsyte saga je svršena«, 268.

cepcije romana i poetičnosti izražene u neposrednom osjećaju za lijepo. Maraković pri tom posebno ističe jedan od najkarakterističnijih motiva – umiranje – u koji Galsworthy uspijeva uliti »blagu melankoliju izmirenja«.

Nekrolog o Galsworthyu podulji je pregled cjelokupna Galsworthyeva stvaralaštva. Za autora članka ovaj pisac predstavlja napredak u tehničkoj koncepciji romana; on u moderni engleski roman unosi »nove smjerove«²⁰: »osim stvarnog prikaza zbiljnosti koji je logično izgrađen, sa strogom kompozicijom po zakonima uzročnosti zbivanja, on je dodao još jednu projekciju događaja, onu iz duševnog svijeta njegovih lica«.²¹ Kod Galsworthya se sukobljuju dvije polutke stvarnosti: vanjski svijet zbiljskih događaja i njegov odraz u svijesti i podsvijesti likova, prema analitičkim tekovinama moderne psihologije. Tako Maraković realističkim piscima od Dickensa i Thackeraya naovamo suprotstavlja (tada) najmoderniji naraštaj pisaca kao što su Joyce, Huxley, V. Woolf i R. Lehman, koja je pod dojmom Prousta čitavu uzročnost ne toliko samoga zbivanja koliko prikazivanja stvarnosti svela na slobodne veze asocijacija na način kako se stvaraju u našoj svijesti. Tu tehniku autor nekrologa uspoređuje s filmom i njegovim »realizacijama prividenja« (Maraković), pri čemu Galsworthy predstavlja pomirenje ovih dviju strana jer je »vanjski i unutarnji svijet kod njega povezan« i ne nudi nikakve »bizarne ekstreme«²², ostajući pojavom karakterističnoga engleskog konzervativizma u njegovu zdravijem značenju.

U drugom dijelu članka autor daje pregled Galsworthyevih drama i romana, kojih je glavna okosnica slikanje »degeneracije« što kod Galsworthyevih prethodnika ima uzrok u tjelesnom i moralnom propadanju nasljeđivanjem poroka (Zola), dok kod Galsworthya ona predstavlja ironičan pojam povijesti: »Forsyte (tj. članovi obitelji Forsyte, primj. H. P.) se, napuštajući sve više porodičnu svoju tradiciju [...] sve više 'kvare', a u stvari se oslobađaju sebičnosti, materijalističke zaslijepljenosti, bljutave presiećenosti materijalnim blagostanjem«.²³ Kritičar zamjećuje da je Galsworthyev diskretno nadmoćni stav omogućen unutarnjim monologom, jednom od glavnih tekovina suvremenoga romana, pa se pomoću blagog humora događajima »oduzima sudbonosna težina«.²⁴

Opisujući Galsworthya kao »socijalnog pisca« i »socijalnog borca« a *Sagu o Forsytima* kao »riznicu ljudskih osjećaja«²⁵, autor članka predviđa da će Galsworthyeva djela biti trajan dokument vremena. Po popularnosti Maraković ovoga pisca uspoređuje sa Sienkiewiczem, a po srodnosti izraza s Norvežankom Siegrid Undset²⁶ (velikom norveškom prozaisticom XX. st., dobit-

²⁰ »Galsworthy (Nekrolog) 31.1.1933.«, *Hrvatska prosvjeta*, 20, 1933., 52.

²¹ Isto.

²² Isto, 53.

²³ Isto.

²⁴ Isto.

²⁵ Isto.

²⁶ Isto, 56.

nicom Nobelove nagrade za književnost za 1928., koja se 1924. obratila na katoličanstvo, primj. H. P.).

2.2.2. Robert Hugh Benson (1871. - 1914.) zanima našega Marakovića kao »katolički pisac« romana *Gospodar svijeta* (*The Lord of the World*, 1907.)²⁷, »pustolovnog romana« (Benson) budućnosti, koji prikazuje događaje s kraja XX. stoljeća, predviđajući dolazak Antikrista na svijet. Kritičar u drugom dijelu ovoga članka prepričava fabulu romana izdvajajući likove Percyja Franklina, posljednjeg Pape Katoličke crkve, Silvestra III., i njegova pendanta i protuteže, zagonetnog *Gospodara svijeta*, Julijana Felsenburgha. Dok prvi predstavlja Katoličku crkvu, jedinu još preostalu vjeru u Boga (katolici su u tom romanu, kao jedina zapreka državnoj religiji, osuđeni na smrt), drugi lik zastupa preostali, veći dio svijeta, »koji se je složio u ideji humaniteta bez ikakvih transcendentnih istina«.²⁸ Dalje u članku autor piše o romanu kao književnoj vrsti, i utjecaju kina na njegov razvitak. Protivi se tendenciji da roman bude »život«, držeći takvo nastojanje štetnim, »jer kao što je drama drama, tako i roman ima ostati romanom - dovelo je do prikazanja u slikama, odlomcima i traćenom isprekidanju radnje, samo da slijed slika bude življi i zanimljiviji, kao u životu«.²⁹ Visoko ocjenjujući realizam opisa i tehniku romana, kritičar ističe duboko religiozno značenje Bensonova djela i tvrdi da su on i Shechan (također Englez), »dali najbolje i najdublje radove u smislu pozitivne vjere, religiozne afirmacije«.³⁰ Autor članka uspoređuje ovo djelo s Huysmansovim i Bourgetovim katoličkim romanima koji su artističniji, pa u njima ima i individualistički dubljih stanica, ali oni nisu »ni izdaleka tako krepki, tako životvorni kao ovi«.³¹ Pet godina kasnije³² isti će roman autor oslikati kao djelo u kojem dolazi do izražaja veza između praktičnoga života i suptilne, umjetničke stvaralačke moći - što je po autorovu sudu, sasvim engleska osobina. Maraković Bensonu naziva dobrim poznavaoцем detalja, majstorom povijesne psihologije i velikim piscem.³³ Među djelima koja Maraković ovdje uz *Gospodara svijeta* spominje jesu *By what authority* (Čijom vlašću), *The King's Achievement* (Kraljevo djelo), *The Queen's Tragedy* (Kraljičina tragedija) te zbirka novela *Invisible Light* (Nevidljivo svjetlo). Za posljednje Maraković tvrdi da osvjetljuje pitanje »religioznog gledanja«, tj. sposobnost odabranih da realno i »vidno« (Marako-

²⁷ »Gospodar svijeta. Literarna studija«, *Hrvatska prosvjeta*, 2, 1915., 145-149 i 288-292; ovdje str. 145.

²⁸ Isto, 146.

²⁹ Isto, 288.

³⁰ Isto, 291.

³¹ Isto, 292.

³² »R. H. Benson«, *Hrvatska prosvjeta*, 7, 1920., 2-3, 67-68.

³³ Zanimljivo je da je Bensonov religiozni roman *Gospodar svijeta* u nas u međuratnom razdoblju doživio tri izdanja: prvo 1915. (Rijeka), drugo 1918. (također Rijeka), a treće 1930. (Trst) u istom Miholjevićevu prijevodu.

vić) promatraju vjerske pojave, koje su za druge tek apstraktne ideje. Nijedno od ovih ostalih djela nije prevedeno na hrvatski jezik, iako je po svjedočenju samoga Marakovića »Narodna prosvjeta« nabavila više Bensonovih djela namjeravajući ih prevesti i objaviti.³⁴

2.2.3. Byrona (1788. – 1824.) se Maraković dotiče u dva navrata: pišući o Rodocanacchijevu životopisu ovoga pjesnika, te prigodom izlaženja komparatističkog djela *Lord Byron kod Jugoslovena* Ilije M. Petrovića.³⁵ U prvom prikazu autor prepričava dijelove Rodocanacchijeve knjige *Byron* objavljene prigodom stote obljetnice Byronove smrti, usredotočujući se na neke epizode iz života pjesnika čija je slava proizvela literarnu modu petnaestak godina po njegovoj smrti. Po Marakovićevu sudu, Byron nije mogao »stvarati ništa što nije doživljeno pa je ličnu literaturu uzdigao do uzvišenosti«.³⁶

Prikaz Petrovićeve knjige ujedno je Marakovićevu razmišljanje o južnoslavenskom bajronizmu. Uspoređujući Petrovićev životopis G. G. Byrona s Mauroisovim, Maraković u potonjem nalazi znatno više objektivnosti. Što se tiče središnjega dijela knjige, koji govori o recepciji Byrona u nas, Maraković zamjera Petroviću što je propustio Preradovićev prijevod »Pozdrava domovini« i spominje da je u pripremi i drugi svezak knjige, u kojem će biti govora o našim bajronistima jer je »djelo opširno zasnovano«. S obzirom na Marakovićev uobičajeni komparatistički pristup djelima, pomalo čudi što autor osvrta premalo pozornosti posvećuje problematici Petrovićevih komparatističkih istraživanja, s obzirom da je riječ o pionirskom ali ujedno i jednim od najznačajnijih književnoistraživačkih opusa iz međuratnog perioda južnoslavenskih naroda. Dakako, Maraković bi za to imao više građe da je imao još i dio teksta koji će biti tiskan gotovo šezdeset godina kasnije.³⁷

2.2.4. Poput Bensaona, i **G(ilbert) K(eith) Chesterton** (1874. – 1936.) privlači Marakovića svojim katolicizmom (na koji prelazi 1922.), borbom protiv mehaniziranog materijalizma, kao i duhovitošću koja se može mjeriti tek sa Swiftovom. Među Chestertonovim djelima kritičar spominje eseje *Heretici* (1905.), *Ortodoksije* (1909.), roman *Četvrtak* (1908.) i priče *Prostote oca Browna*

³⁴ Čudi što Maraković ne spominje onodobno veoma poznati Bensonov roman *Come Rock! Come Rope!* iz 1912.

³⁵ Vidi bilj. 11.

³⁶ »Byron«, *Hrvatska prosvjeta*, 11, 1924., 4, 190.

³⁷ Godine 1989. Institut za književnost i umetnost – Beograd ponovno je tiskao Petrovićevu knjigu, pri čemu je izostavljen »Uvod« i poglavlje »Bajron i Bajronizam« što su činili preko 120 od ukupno 200 stranica studije. Tako se tekst novoga izdanja sastoji od odlomka /*Drugi deo* (str. 125–200)/ njegove studije *Lord Bajron kod Jugoslovena. Prva knjiga* /Požarevac, 1931./ i rukopisnog drugog dijela njegovoga rada koji je pronađen tek tijekom zadnjeg desetljeća. Priređivačima knjige činilo se da ovi dijelovi teksta čine tematsku i organsku cjelinu koja je, u ovom obliku, tiskana prvi put. Usp. Helena Peričić, »Ilija M. Petrović, Lord Bajron kod Jugoslovena, Beograd-Požarevac 1989«, u: *Radovi Zavoda za povijesne znanosti IAZU u Zadru*, sv. 32, Zadar, 1990., 187–190.

(1911.). Za Marakovića je Chesterton »pisac politički protiv političkih stranaka, katolički protiv onih koji se grade katolicima i literarni kritik bez ikakva respekta prema lažnom dostojanstvu, kojim se ta služba danas vrši.«³⁸

2.2.5. Treći je vjerski pisac koji zaokuplja Marakovića **John Henry Newman** (1801. – 1890.), koji se – poput Bensaona i Chestertona – priklonio katolicizmu, postavši 1879. kardinalom. Autor napisa drži Newmana jednim od najvećih umova posljednjih desetljeća, koji nastoji anglikanizam približiti prvotnoj Crkvi. Među djelima koja Maraković spominje jesu *Apologia pro vita sua* (1864.), ekspozicija Newtonove duhovne povijesti (koju danas smatraju remek-djelom, op. H. P.), te roman *Loss and Gain* (1848.), u kojem pisac opisuje dvije teške godine »unutrašnje borbe« okončane njegovim prelaskom u krilo Katoličke crkve.

2.2.6. Godine 1927. Maraković u *Knjižnici dobrih romana* Društva sv. Jeronima objavljuje vlastiti prijevod romana *Kroz vrtna vratašca* **Florence Louise Barclay** kao i *Pogovor* istom izdanju. Izabiranje ovoga djela za prevodenje u skladu je, dakako, i s Marakovićevim katolicizmom. Riječ je naime o spisateljici koja je dvadesetih godina stekla u svijetu popularnost upravo svojom vjerskom djelatnošću, potvrđenom u konačnici proznim djelima poput *The Rosary*³⁹ (kod nas prevedeno kao *Krunica, Čislo ili Ružičnjak*), *Shenstonska kastelanka*, *Upas thrle*, *Za zvijezdom* i dr.

Maraković prvi dio Pogovora posvećuje životu same spisateljice prikazujući je kao (protestantskog) zanesenjaka koji vodi vjersku školu, drži predavanja i obilazi biblijska mjesta. U drugom pak dijelu Maraković piše o opusu ove Engleskinje: spominje naslove njezinih romana i središnje likove. Citirajući autoričino objašnjenje vlastitih poticaja za pisanje romana, Maraković naglašava kako Florence Barclay nema namjeru stvarati djela koja bi predstavljala vrhunsku književnost već djela koja bi čitatelja mogla podučiti i odgojiti u skladu s vjerskim načelima; to su romani koji su u službi »vjere, dobrote i istine« (Maraković).⁴⁰ O romanu koji je preveo Maraković u ovom osvrtu ne piše osim kad spominje glavnoga junaka Guyja Chelsea, koji je po njegovu sudu »živa slika gde Barclay«.⁴¹

³⁸ »G. K. Chesterton«, *Hrvatska prosvjeta*, 8, 1921., II/2, 379.

³⁹ Na tendencioznost romana ove autorice upozorit će i Rabadan u svojem *Pogovoru* 1935.: »Drugim riječima odlučno se i požrtvovno odrekla pisanja za uže krugove literarnih sladokusaca i posvetila se onim tisućama osrednjih čitalaca i čitateljica, koji nakon naporna rada zahtijevaju od knjige u prvom redu to, da ih zanima, razveseli, odmori i potakne na jače shvaćanje ljepote ljudskih čuvstava i božje dobrote.« (F. L. Barclay, *Ružarij*, Zagreb, 1935., Knjižnica Dobrih Romana, str. 236c - nije paginirano).

⁴⁰ F. L. Barclay, *Kroz vrtna vratašca*, Zagreb, 1926., 104 (a) (nije paginirano).

⁴¹ Isto.

2.2.7. Maraković je održao niz predavanja o britanskim autorima, koja žalost nije tekstualno uobličio. O tim predavanjima svjedoče tek malobrojni osvrti: Esihov na Marakovićeva predavanje o **Aldousu Huxleyju** (1894. – 1963.), te Lendićevi na predavanja o **Virginiji Woolf** (1882. – 1941.) i **Walteru Scottu** (1771. – 1832.).⁴²

2.2.7.1. Esihov je napis kratko i, za naše potrebe, prešturo izvješće o predavanju koje je »poznati hrvatski književni i kazališni kritičar« (Esih) održao u Pučkom sveučilištu (gdje je i inače održavao svoja predavanja) 3. prosinca 1930. Glavnim predmetom predavanja bio je Huxleyjev *Kontrapunkt* (tzv. *Point Counter Point*) što ga je Maraković, poput drugih djela suvremene književnosti, nastojao proučiti i približiti s komparativnog stajališta. U ovom je slučaju Maraković naglasio kako su na Huxleyja utjecali Wells (kao znanstvenik, povjesničar i biolog), te Lawrence, Balzac, Flaubert, France, Proust i Gide. Esih zamjera Marakoviću što ništa ne kazuje o Huxleyju kao pjesniku i autoru novela vjerujući da bi u protivnom bilo lakše protumačiti najznačajnije djelo ovoga pisca – roman *Kontrapunkt* – pa mu ova primjedba služi kao povod kratkom osvrtu na *short story* kao posebnu »književnu vrstu« (Esih) što je u englesku književnost ušla osamdesetih godina prošloga stoljeća; među pisce starijega naraštaja koji su njegovali ovu vrstu on ubraja Mereditha, Hardyja, Stevensona, Kiplinga, Conrada, Benneta, Wellsa i Galsworthyja. Esihov je komentar da je Huxley u početku svoga književnog rada bio francuski orijentirani imażistički lirik.⁴³

2.2.7.2. Bolji uvid u Marakovićev način izlaganja i stavove o suvremenoj engleskoj književnosti nudi Lendićev osvrt na predavanje o romanu *Mrs Dalloway* Virginije Woolf. Predavanje je Maraković održao 19. siječnja 1932. »pred punom dvoranom Pučkog sveučilišta«.⁴⁴ Prema Lendićevoj ocjeni ova su predavanja »plod svestranog, dugotrajnog i marljivog proučavanja svjetske književnosti«⁴⁵, koja Maraković obično započinje općim, sintetičkim pogledom na suvremenu književnost. Po Marakoviću, neosporan je utjecaj na razvitak svjetske književnosti te u prvom redu na englesku literaturu izvršio Proust. Analizirajući taj utjecaj, predavač u najkrupnijim crtama određuje položaj suvremenog engleskog romana »koji je na putu, da se razvije do neslućene visine«⁴⁶. Na području umjetnosti suvremenoga engleskog romana Maraković razlikuje dva tipa umjetnosti:

- »Dingkunst« ili tzv. stvarnu umjetnost; i

- »Bewußtseinskunst« ili tzv. umjetnost koje se stvarnost očituje onako kako se pojavljuje/prikazuje našoj svijesti.

⁴² Vidi bilj. 3.

⁴³ Usp., I. Esih, »Aldous Huxley...«, 2.

⁴⁴ Isto.

⁴⁵ Isto.

⁴⁶ Zacijelo Marakovićeva riječi prema Lendiću.

U drugi tip umjetnosti Maraković uvrštava prozu Virginije Woolf, napominjući kako ona nije prva koja je u englesku književnost uvela »Bewußtseinskunst«: prije nje to je učinio James Joyce. Osim na razini spomenutog tipa umjetnosti, na paralelu između *Mrs Dalloway* Virginije Woolf i Joyceova *Ulyssesa* Maraković nalazi i na razini same naracije odnosno fabule: radnja oba romana događa se u jednom danu.

Predavač je, zaključuje Lendić, nakon što je teoretski i općenito iznio osobine drugoga tipa romana/umjetnosti, »sadržajem« (tj. fabulom, primj. H. P.) »sjajno ilustrirao roman«⁴⁷ te istakao izvornost Woolfove u obradbi likova, a kad je riječ o kompoziciji, predavač je utvrdio kako ona ipak na koncu snažno izbija – makar ne »konvencionalno« – iz labavo povezanih situacija i mnoštva likova.

2.2.7.3. Predavanje o Scottu održano je 18. studenoga 1932. Poticaj za to predavanje Maraković je našao u činjenici da je 1932. godina Šenoina godina (pretpostavljam da je autor članka, Lendić, mislio na 1931. godinu kada je obilježena pedeseta obljetnica Šenoine smrti, primj. H. P.), ukazujući na potrebu da se Šenoina djela usporede s djelima Scotta kao utemeljitelja romana u modernom smislu (!), a napose historijskog romana. Maraković je najprije govorio o osobi Waltera Scotta, tvdeći da je škotski pisac unio crte vlastita karaktera u svoje junake, pri čemu je istakao da je Walter Scott »od početka do kraja ostao jednak u umjetničkoj vrijednosti« (Lendić) jer je njegov dar »proključao odjednom«, nakon što je, obeshrabren slavom Georgea G. Byrona, prestao pisati epsko-lirske pjesme u stihu škotskih balada odlučivši se za pisanje romana. Maraković naglašava kako je Scott udario temelj pravom povijesnom romanu jer je prije njega povijest u romanima i pripovijestima bila iskrivljavana. Na koncu se predavanja Maraković ponovno vraća na Šenu, ukazujući na potrebu utvrđivanja utjecaja Waltera Scotta na našega pisca, kako neposredno tako posredno, preko Scottovih sljedbenika. »Jer ono što nas najviše zanosi kod Šenoe«, prenosi Lendić Marakovićev zaključak, »jest baš ono čemu se najviše divimo kod romana Waltera Scotta: kompozicija i vjerno iznesena historija«.⁴⁸

3. Na temelju građe o Marakoviću koja je dostupna (tj. bibliografskih jedinica kojih je on sam autor te interpretacija njegovih predavanja) dade se zaključiti da se ovaj kritičar bavio engleskim piscima koje ću prema godini rođenja navesti kronološkim redom: W. Scottom, Byronom, Newmanom, Bensonom, Galsworthyem, Chestertonom, Florence L. Barclay⁴⁹, Virginijom

⁴⁷ Lendić, n. dj.

⁴⁸ Lendić, »100-godišnjica Waltera Scotta...«, 3.

⁴⁹ Nije uvrštena u *Encyclopaedia Britannica*. Nemam mnogo podataka o ovoj spisateljici pa tako ni podataka o godini njezina rođenja i smrti. Na temelju napisa koji su ovdje obrađeni dade se zaključiti da je F. L. Barclay objavila iste 1909. godine svoj roman *The Rosary* u New Yorku i u Londonu i stekla ovim romanom veliku popularnost, tako da je

Woolf i Huxleyjem. Riječ je dakle o piscima u rasponu od romantizma do modernizma (imajući na umu roman »struje svijesti«), što čini otprilike jedno stoljeće književnih previranja. Dakako, ovdje se može izdvojiti jedinstvena skupina engleskih pisaca katoličkog usmjerenja, koju sačinjavaju u prvom redu Newman, Benson i Chesterton, ali po vjerskim simpatijama u nju bismo uvjetno mogli uvrstiti Scotta i Byrona. Razumljiv poticaj za zaokupljenost ovim piscima leži u Marakovićevu katoličkom angažmanu, o čemu sam pisala na početku ovoga rada (usp. ovdje 2.). Spomenuti autori književnopovijesno pripadaju XIX. ili pak prvim desetljećima XX. stoljeća.

Marakovićevi napisi o engleskim piscima većinom su pisani prigodno: po obljetnici (Galsworthy: 1927., Byron: 1924.) ili smrti pisca (Galsworthy: 1933.), ili pak po objavljivanju djela pojedinih autora. Ovdje prikazani članci razmjerno su kratki (svojom se duljinom izdvaja tek »literarna studija« o Bensonu iz 1915. i nekrolog posvećen Galsworthyu 1933.). Prevladavaju dakle kraći članci, feljtoni i prikazi.

Valja imati na umu da je Maraković djela engleskih pisaca čitao u izvorniku: do vremena kad se javlja napisima o Galsworthyu nije u nas bilo prijevoda *Sage o Forsytima*; Chesterton se u prijevodu javio tek 1928.; također nije bilo prijevoda nijednog Newmanova djela. Maraković je bio među prvima koji su pisali i tumačili mnoge engleske pisce. O Galsworthyu je prije Marakovića pisao tek Josip Horvat u dva navrata, i to 1920. i 1922. godine.⁵⁰ Kad je riječ o Virginiji Woolf valja napomenuti kako su prije Marakovića u hrvatskom tisku o Virginiji Woolf pisala dvojica kritičara: Ivo Hergešić i Stanislav Šimić, obojica 1930. godine.⁵¹ Prije 1930. godine, kad je Maraković održao predavanje o Huxleyu, osim Hergešićeva (1930.) nije bilo nijednog napisa o ovom piscu. Maraković je bio jedini koji se uz Hergešića pozabavio Walterom Scottom u sveukupnoj kritici razdoblja od 1914. do 1940.⁵² O Bensonu je prije Marakovića pisao tek Dragutin Tomac.⁵³ Maraković je u rečenom razdoblju bio prvi koji je u našem tisku pisao o Chestertonu i jedini koji je pisao o Newmanu.⁵⁴

---

roman uskoro preveden na šest jezika. Ovaj, po sudu nekih kritičara najbolji roman F. L. Barclay, izišao je u hrvatskom prijevodu Vojmila Rabadana u istoj knjižnici 1935. godine. Prevoditelj je napisao i *Pogovor ovom izdanju*.

⁵⁰ Vidi Helena Peričić, *Bibliografiju kritike hrvatske kritike o engleskoj književnosti (1914-1940)*, *Filologija*, knj. 28, Zagreb, HAZU, 1997., 54.

⁵¹ Hergešić, Ivo, »Savremeni engleski roman. Buntovni ton i opći relativizam poratne literature«, *Obzor*, 71, 1930, 86, 5. (Prikazani: J. Joyce, D. H. Lawrence, A. Huxley, V. Woolf.) Šimić, Stanislav, »Virginia Woolf o modernom engleskom romanu«, *Književnik*, 3, 1930., 8, 366-368.

⁵² Vidi Helena Peričić, *Bibliografija...*, 54.

⁵³ Vidi isto, 62.

⁵⁴ Usp. Helena Peričić: »Bibliografija zastupljenosti engleskih pisaca u hrvatskoj književnoj kritici u razdoblju 1914.-1940.«, *Književna smotra*, 30, 1998., 198-109 (2-3), 79-102.

Čini se da je Maraković, unatoč svojoj ideološkoj dosljednosti, bio jedan od naših navodno »najkontroverznijih« književnih kritičara, ali iz razloga koji su nam iz današnje perspektive jasni.⁵⁵ Zbog svojeg je katoličkog usmjerenja bio zanemaren dva i pol desetljeća: od konca Drugoga svjetskog rata do pojave njegovih izabranih spisa u biblioteci *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (1971.). Vjerojatno pod utjecajem Croceova esteticizma i Brandesa, Maraković je vjerovao je da je kao katolički kritičar mjerodavan dati ocjenu književnoga djela, ne govoreći samo o njegovoj etici, već i o estetici odnosno književnoj vrijednosti. »Zagovarao je, dakle, potrebu estetiziranja katoličke kritike, uvođenje estetskih kriterija u njezin sistem vrednovanja, a u praksi je uvijek težio ideološkom pristupu, etičkoj analizi i katoličkom moraliziranju, utoliko više ukoliko ih je trenutno jače nastojao zatamiti.«⁵⁶

To se međutim očitovalo i u njegovoj kritici engleskih književnika. Maraković je domaću, hrvatsku književnu kritiku držao po kvaliteti ravnom onodobnoj srpskoj⁵⁷, ali »podcjenjivanom znamenitom granom našega književnog i općeg intelektualnog rada, unatoč tomu što je u nju uloženo toliko dragocjenih sila, toliko oštine misli i toliko veličine duha i što je ona, u prkos svemu, kroz čitavo jedno stoljeće oplemenjivala ukus i podizala duhove ne samo hrvatske čitalačke publike, nego i pisaca i pjesnika, pa i onih najvećih.«⁵⁸

3.1. Usredotočimo li se na Marakovićevu kritiku s područja engleske književnosti, koja nam uostalom ne nudi osobito velik broj pisanih radova, može se zapaziti da u većini slučajeva Maraković tumači idejnu/ideološku stranu samoga djela, često stavljajući težište upravo na njegovu katoličku poruku.

3.2. Što se tiče interesa za elemente izražajnog sustava književnine, za npr. »kompoziciju« djela, tu se načima problematika koja se provlači kroz mnoge Marakovićeve kritičke napise odnosno predavanja, posebice one što se tiču Galsworthya, Virginije Woolf i Huxleya. Očito je da Maraković većinu svojih prikaza posvećuje romanu kao književnoj vrsti. Pri tome, Maraković nudi tumačenje djela nekog pisca kroz prizmu stilske formacije odnosno njegove mimetičke vrijednosti, točnije kroz razgraničenje realizma ili

---

⁵⁵ Usp. Vlatko Pavletić, »Kritika i kritičari« u: *Panorama hrvatske književnosti XX stoljeća*, prir. V. Pavletić, Zagreb, Stvarnost, 1965., 509-511. Pavletić se ovdje suzdržava od iznošenja vlastita suda o Marakoviću, preuzimajući citate iz članka Novaka Simića objavljenog u *Književniku* 1930. godine, gdje je među ostalim Marakovićev kritičarski rad opisan riječima: »Ljubaznost što savlađuje - moćna crna internacionala uvija se u kršćansku širokogrudnost, iza nje se krije habit i praznina.«

⁵⁶ Dubravko Jelčić, n. dj., 428.

⁵⁷ Vidi Marakovićev uvodni članak u: *Hrvatska književna kritika*, ur. Lj. Maraković, Zagreb, Minerva, 1935., 16.

⁵⁸ Isto.

»Dingkunsta«, tj. stvarne umjetnosti, i »Bewußtseinskunsta« ili umjetnosti koje se stvarnost očituje onako kao se pojavljuje u našoj svijesti.

Lučeci ta dva tipa književnoga odnosno umjetničkoga stvaralaštva, Maraković pisce o kojima piše neminovno nastoji uvrstiti ili u prvi ili u drugi tip. Po Marakoviću, prvi tip umjetnosti traži strogu dosljednost, kauzalnost provedenu skoro do mehanizma, potpunu kompozicijsku povezanost u tehničkoj konstrukciji; objektivnost i dosljednost vanjskog svijeta izvan su sumnje i one su onakve kakve nam se prikazuju. Druga vrsta umjetnosti pak polazi od svijesti kao temeljne i ishodišne točke; svijet je onakav kakvim ga i kada ga naša svijest predočava; kauzalnost, iako se ne da sasvim negirati, provedena je u sasvim drugom smislu, koji se uspoređivši s onom prvom kauzalnosti mora odijeliti, raskinuti, i nazvati – akauzalnost. Stoga tu nema logičnog slijeda pojedinih scena i događaja kao u kompoziciji klasičnog romana: iznose se jednostavno događaji, koji su naoko bez jače unutarnje povezanosti, onako kako nam u svakodnevnom životu po čudnoj zakonitosti naših asocijacija i pasivnosti naših osjetila dolaze u našu svijest; u jednom danu kroz našu svijest prođu najheterogenije misli, doživljaji, prizori i osjećaji. Na koncu svega toga naša je svijest, koja veže sve doživljaje naoko tankim vezama, ali je ona zato temelj, i kao takva i te kako zamjenjuje uspješno ono što kod klasičnog romana predstavlja kompoziciju.⁵⁹

Pišući studiju o Bensonu Maraković *Gospodara svijeta* promatra kao »realistični roman«, hvaleći Bensonov »realizam opisa« i »poznavanje detalja«. Galsworthya pak drži kompromisom: u njegovu se djelu sukobljuju »dvije polutke« (tj. prvi i drugi tip umjetnosti, primj. H. P.) jer »osim stvarnog prikaza zbiljnosti koji je logično izgrađen, sa strogom kompozicijom po zakonima uzročnosti zbivanja, on je dodao još jednu projekciju događaja, onu iz duševnog svijeta njegovih lica«⁶⁰, ali taj je »vanjski i unutarnji svijet kod njega povezan«⁶¹ i ne nudi nikakve »bizarne ekstreme«⁶². U drugu skupinu pisaca Maraković je pored ostalih uvrstio Joycea, Huxleya i Virginiju Woolf, R. Lehmann (Maraković zacijelo misli na Rosamond Ninu Lehmann /1901. – ?/, a ne na njezina brata /Rudolpha/ Johna /Fredericka/ Lehmann /1907. – ?/, primj. H. P.).⁶³

3.3. U metodološkom smislu, kod Marakovića se može zapaziti nastojanje da književnim djelima pristupi komparatistički: on ih smješta u vremenski i povijesni kontekst. Dapače, za Marakovića se može kazati da je bio »prvi naš kritičar koji je u prosudbe o hrvatskoj književnosti unio dosljednu komparativnu metodu«.⁶⁴

⁵⁹ Vidi Lendić, n. dj.

⁶⁰ »Galsworthy...« (nekrolog), 52.

⁶¹ Isto, 53.

⁶² Isto.

⁶³ Usp. Maraković, »Galsworthy...« (nekrolog), 52.

⁶⁴ Dubravko Jelčić, »Kritičar između ideologije i estetike«..., 148.

Već sam kazala da je Maraković vjerovao u međunarodni karakter umjetnosti, pri čemu je isticao njezine nacionalne korijene. Komparatistički elementi zamjetni su u mnogim njegovim ovdje spomenutim radovima. Pišući o Bensonu Maraković povlači paralelu s Julesom Verneom na razini žanra fantastičnoga romana, dok na razini žanra katoličkoga romana nalazi sličnosti rečenoga pisca s Huysmansom i Bourgetom; Virginiju Woolf smješta u skupinu pisaca koju uz nju čine Proust, Joyce, Huxley, Lehmann; u predavanjima o Huxleyu Maraković će istaći utjecaj Wellsa, Laurencea, Balzaca, Flauberta, Francea, Prousta i Gidea na toga pisca; Galsworthya će usporediti sa Siegrid Undset; pišući o povijesnom romanu Waltera Scotta povući će danas već uvriježenu paralelu s našim Šenoom. Doduše, Maraković se komparatističkim paralelama posebno ne zaokuplja, on ih tek problemski naznačuje te upućuje na potrebu bavljenja tim paralelama.

Usporedo s nastojanjem da unese komparatističke metode u svoja istraživanja, Maraković ne izbjegava biografsku metodu: povremeno obrazlaže nastanak književnoga djela okolnostima iz života samoga pisca (npr. u napisu o Byronu, iz 1924.; vidi ovdje 2.2.3.). Pa ipak, on predmet svoga razmatranja obuhvaća značajki i pomno, dajući često uspjele portrete autorove ličnosti, stilom koji je sadržajan i ima esejiističkih kvaliteta.

Zaključujem da Marakovića, kao katoličkog kritičkog »reportera« (kako ga je podrugljivo nazivao Novak Simić), kritičara pomalo, istina, utupjele kritičke oštrice ali značajne poticajno-animatorske uloge u međuratnom periodu, zanemarenog nakon 1945., u doba koje nije toleriralo dosljednost onim uvjerenjima koja nisu bila u skladu s (naravno: neknjiževnim) službenim stajalištima – mogli bismo uvrstiti u tzv. »profesorsku« ili akademsko-pedagošku struju hrvatske književne kritike, veoma važnu u pionirskoj fazi uvođenja engleske književnosti među hrvatske čitatelje.

Literatura:

- A Dictionary of Literature in the English Language From Chaucer to 1940*, vol. 1, Oxford, London etc., 1970.
- BARAC, Antun, *Hrvatska književna kritika*, Zagreb, JAZU, 1938.
- BEKER, Miroslav, *Suvremene književne teorije*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, 1986.
- BEKER, Miroslav, *Uvod u komparativnu književnost*, Zagreb, Školska knjiga, 1995.
- BLAŽEKOVIĆ, Tatjana, *Engleska književnost i njene veze s hrvatskom modernom (1900-1914)*, disertacija, Zagreb, Filozofski fakultet, rukopis, 1957.
- Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture*, Zagreb, Školska knjiga, 1980.
- Enciklopedija Jugoslavije*, Zagreb, Leksikografski zavod, 1958., sv. 3.
- Encyclopaedia Britannica (Macropaedia)*, Chicago, London, etc. 1974.
- FILIPOVIĆ, Rudolf, *Englesko-hrvatske književne veze*, Zagreb, Liber, 1972.
- FRANGEŠ, Ivo, *Povijest hrvatske književnosti*, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske - Cankarjeva založba, Zagreb-Ljubljana, 1987.
- HERGEŠIĆ, Ivo, *Poredbena književnost*, Mala knjižnica Matice hrvatske, Nova serija, sv. 2, Zagreb, 1932. /Poredbena ili komparativna književnost, Zagreb, 1932./

- HORVAT, Josip, *Povijest novinstva Hrvatske 1771-1939*, Zagreb, 1962.
- HORVAT, Josip, *Živjeti u Hrvatskoj, 1900-1941. (Zapisci iz nepovrata)*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber (Bibl. Monografije-biografije-dokumenti, knj.11), 1984. (ŽUH)
- Hrvatska enciklopedija*, sv. IV, Zagreb, Nakl. Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda, 1942.
- Hrvatska književna kritika, V. Nehajev i suvremenici* (Predgovor napisao i izbor izvršio Šime Vučetić), Zagreb, Matica hrvatska, 1964.
- Hrvatska književna kritika, IX. Kritika između dva rata* (Predgovor napisao i izbor izvršio Petar Lasta), Zagreb, Matica hrvatska, 1966.
- Hrvatski književni kritičari I. i II.*, prir. Vlatko Pavletić, Zagreb, Školska knjiga, 1958.
- IGNJAČEVIĆ, Svetozar M., *Engleski roman između dva rata na srpskohrvatskom jezičkom području (1918-1970)*, disertacija, rukopis, Beograd, 1978.
- IGNJAČEVIĆ, Svetozar M., *Naši prevodi engleskog međuratnog romana*, Mostovi, Beograd, 1982, XII, br. 49, str. 1-13.
- INGARDEN, Roman, *Doživljaj, umetničko delo i vrednost*, Beograd, Nolit, 1975.
- JAUSS, Hans Robert, *Estetika recepcije*, Beograd, 1978.
- JELČIĆ, Dubravko, »Ljubomir Maraković« u: *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 86, Zagreb, Matica hrvatska-Zora, 1971.
- JELČIĆ, Dubravko, »Kritičar između ideologije i estetike«, u: D. Jelčić, *Nove teme i mete*, Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada, 1995, 139-150.
- Leksikon hrvatskih pisaca*, ur. Nemeč, Fališevac i Novaković, Zagreb, Školska knjiga, 2000.
- MARAKOVIĆ, Ljubomir, »Hrvatska književna kritika« (uvodno poglavlje) u: *Hrvatska književna kritika*, ur. Lj. Maraković, Zagreb, Minerva, 1935., str. 5-20.
- MARDEŠIĆ, Ivo, *Hrvatska/Velika Britanija. Povijest kulturnih i književnih odnosa*, Zagreb, Društvo hrvatskih književnika, 1995.
- Panorama hrvatske književnosti XX stoljeća*, prir. VI. Pavletić, Zagreb, Stvarnost, 1965.
- PERIČIĆ, Helena, »Aldous Huxley u predgovorima Vinka Kriškovića«, *Radovi - razred filoloških znanosti*, Sv./Vol. 32-33 (22-23: 1992/93, 1993/94), Filozofski Fakultet, Zadar, 1995, 329-354.
- PERIČIĆ, Helena, »Bibliografija zastupljenosti engleskih pisaca u hrvatskoj književnoj kritici u razdoblju 1914.-1940.«, *Književna smotra*, 30, 1998, 198-109 (2-3), 79-102.
- PICHOIS, Claude i Rousseau, André M., *Komparativna književnost*, Zagreb, Matica hrvatska, 1973.
- SOLAR, Milivoj, »Teorija recepcije i problem konteksta« u: *Smrt Sanča Panze*, Zagreb, Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1981.
- ŠICEL, Miroslav, *Pregled novije hrvatske književnosti*, Zagreb, Matica hrvatska, 1971.
- Teorija recepcije u nauci o književnosti*, prir. Dušanka Maricki, Beograd, Nolit, 1978.
- The Oxford Companion To English Literature*, Fifth Edition, ed. by Margaret Drabble, Oxford-New York-Tokyo-Melbourne, Oxford University Press/Cankarjeva založba, Ljubljana, 1986.
- VAN TIEGHEM, Paul, *Uporedna književnost*, Naučna knjiga, Beograd 1955.
- VIDAN, Ivo, *Engleski intertekst hrvatske književnosti*, Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 1995.
- Weisstein, Ulrich, *Comparative Literature and Literary Theory. Survey and Introduction*, Bloomington-London, Indiana University Press, 1973.
- 20th Century Literary Criticism*, ed. by David Lodge, London, Longman, 1975.

Summary:

Ljubomir Maraković (1887-1959), an important Croatian literary critic, who wrote mainly between the two World Wars, perceived literature within the frameworks of the so-called modern objectivism. Since English literature and culture of the time were becoming increasingly interesting, Maraković published 39 articles and introductions and gave several public lectures on English writers, mainly contemporaries. The Croatian comparative literature scholar, a theoretician, used his preoccupation with John Galsworthy and *The Forsyte Saga* to create a binary opposition, *Dingkunst* vs. *Bewußtseinskunst*, juxtaposing Galsworthy's literature and the work of, e.g., Virginia Woolf and James Joyce. Among the older writers, Maraković was primarily interested in Lord Byron and sir Walter Scott, and among his contemporaries those who suited his explicit Catholic beliefs and interpretations. These are, apart from Galsworthy, Aldous Huxley, Robert Hugh Benson, whom he admired greatly, Gilbert Keith Chesterton, John Henry Newman and Florence Louise Barclay, whose novels Maraković, both translated and published. Maraković is one of the foremost Croatian comparative literature pioneer scholars, with a special interest in English literature.